

Abstrakt

Každý, kdo má někdy možnost pozorovat malé děti, když si hrají nebo když něco nového poznávají, když něco vypráví, každý, kdo má možnost si s nimi povídat, si jistě někdy všiml, jak zvláště někdy zacházejí s realitou kolem sebe. Jsou to ty úsměvné momenty, kdy vás překvapí, co si dítě myslí nebo jakým způsobem zachází s logikou. Jakoby malé děti žily v nějakém zvláštním světě, který má úplně jiná pravidla logiky. Slavný švýcarský psycholog si tohoto zvláštního dětského myšlení všiml a popsal tzv. intelektuální egocentrismus, který můžeme u dětí pozorovat v předškolním a raném školním věku. Egocentrismus nezasahuje jen do oblasti dětského logického myšlení, ale ovlivňuje i další aspekty dětského myšlení a prožívání. Toto zvláštní „nastavení“ dětské mysli můžeme pozorovat při hře dětí, v komunikaci dětí mezi sebou, v kresbě dětí, anebo také v oblasti dětského morálního usuzování. V oblasti dětské morálky Piaget hovořil o tzv. morálním realismu.

V morálním úsudku o prezentovaných morálních situacích se dítě, pod vlivem morálního realismu, nesoustředí na podstatné okolnosti příběhu, ale naopak na okolnosti nepodstatné, jako je materiální výsledek akce a jiné vnější okolnosti. Zásadní pro dítě podle Piageta je, zda se chování v příběhu shoduje s pravidly, která stanovuje autorita. Tato pravidla dítě typicky vnímá doslovně, nezajímá se o jejich podstatu, kterou podle Piageta není zatím ani schopno pochopit. Podle Piageta můžeme tyto typické projevy v teoretickém morálním úsudku dítěte pozorovat až do věku kolem deseti let.

Oproti tomuto tvrzení se vymezuje další významný autor na poli morálního usuzování, Elliot Turiel, který představuje teorii sociálních domén. Podle Turiela je dítě od počátku morálního usuzování schopné vnímat v prezentovaném příběhu rovinu solidarity, spravedlnosti a vzájemnosti mezi lidmi, a na tomto základě uvažovat o morální situaci. Nikoliv respekt k pravidlům autority, ale koncept spravedlnosti, dobra pro druhého a práva druhého, jsou podle Turiela tím, podle čeho se dítě orientuje ve svém morálním úsudku.

Tato diplomová práce se tedy soustředí právě na morální úsudek dítěte a jeho typické projevy. K tomuto účelu využívá přeložené a upravené morální příběhy Jeana Piageta. Empirická data jsou výsledkem rozhovorů s 59 dětmi o těchto morálních příbězích. Zjistila jsem, že v morálním úsudku převážně mladších dětí skutečně můžeme pozorovat tendenci dítěte všimnout si v příběhu především vnějších okolností, kdy tato tendence dítěte slábne s přibývajícím věkem dítěte. Konkrétní podoba morálního realismu v odpovědích dětí se ale od té popsané Piagetem liší.

Tato práce přináší nové zajímavé postřehy, které se týkají nejen samotného dětského usuzování, ale také morálních příběhů jako měrného nástroje morálního realismu.